

УДК 336.21.001.73 (477)

ШЛЯХИ ПОДАТКОВОГО РЕФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЯ ДО ВИМОГ ЄС

*Кравцова А. М., к.е.н., доц.,
Мараховська Т.М., к.е.н., доц.
Вінницький національний аграрний університет*

The article explores how the tax reform in Ukraine and its adaptation to EU requirements. The main ways to improve organizational and legal mechanisms for the gradual harmonization of taxation determined regulation and taxation regulation according to the strategy of European integration.

В статті досліджені шляхи податкового реформування в Україні та його адаптації до вимог ЄС. Основними шляхами удосконалення організаційно-правових механізмів оподаткування визначено поступову гармонізацію регулювання та регулювання оподаткування згідно з стратегією євроінтеграції.

Вступ. Одним із напрямків удосконалення організаційно-правових механізмів оподаткування є адаптація права України до права Європейського союзу. На даному етапі політичного, суспільного та економічного розвитку адаптація національного законодавства до норм права ЄС має особливу значущість та актуальність, оскільки з цим процесом пов'язане не тільки створення відповідної правової бази для майбутнього вступу до ЄС, а й досягнення інших важливих для нашої держави цілей, а саме: створення підґрунтя та рушійної сили правової, адміністративної та судової реформи; підвищення конкурентоспроможності економіки й сприяння залученню іноземних інвестицій в Україну; подальшої демократизації суспільних процесів, розбудови громадянського суспільства і справжньої демократії.

Постановка задачі. Українські науковці та практики неодноразово зверталися до огляду перспектив запозичення європейського досвіду з метою внесення змін до вітчизняної податкової системи. Проте до цього часу, незважаючи на очевидну значимість вибору адекватної державної позиції та формування програми дій для активного включення України у євроінтеграційні процеси, ґрунтовні висновки щодо можливості використання інструментарію податкової політики для трансформування на цій основі національної системи практично відсутні. Наразі складність зазначеного питання посилюється фактором впливу світової економічної кризи та відсутністю чітких механізмів відновлення економіки в самих країнах членів ЄС.

Метою статті є розвиток науково-методичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій з удосконалення механізму оподаткування в Україні та його адаптації до норм ЄС.

Результати. З метою стимулювання підприємництва, детінізації економіки та оздоровлення руху фінансів часто пропонується зниження ставок податків у комплексі зі скороченням податкових пільг, але без прив'язки до зміни економіко-інституційних умов функціонування агентів ринку. Проте зниження загального рівня податкового навантаження за дефіциту власних фінансових ресурсів підприємств і складнощів на даному етапі банківського кредитування навряд чи спроможне викликати суттєву активізацію фінансово-господарської діяльності і, як наслідок, розширення бази оподаткування, а ліквідація податкових преференцій, ніколи не належавши до стимулів ведення виробництва, не завжди передбачає адекватне збільшення податкових надходжень.

Прагнення швидкої інтеграції до євроспільноти може спонукати прийняття рішень у напрямку забезпечення виконання вимог, що ставляться до претендентів на членство у Євросоюзі, нерідко без належного рівня їх економічної оцінки. Це також неприпустимо, як і формування податкової політики без органічного поєднання з іншими сферами регулювання економічних відносин та узгодженості з цілями соціально-економічного розвитку загалом. Так,

беззаперечним можна вважати лише факт актуальності пошуків нових шляхів податкового реформування в Україні на основі стратегії включення до євроінтеграційних процесів та з урахуванням поточного стану розвитку економічних відносин і впливу фінансової кризи.

Поряд з усім вищезначеним, необхідно наразі враховувати як стан світової економіки і особливо економіки країн Єврозони щодо явних ознак рецесійності, так і ряду приманних нам особливостей, наприклад як то низький рівень податкової культури, занадто високу тінізацію економіки та суцільне поширення корупційних явищ. З урахуванням наведеного, можливості використання сучасного європейського досвіду оподаткування в Україні на сьогодні є дуже обмеженими. Тому стратегічно правильним на цьому етапі можна вважати не стільки реформування податкових відносин на основі їх максимального наближення до європейських стандартів, скільки поширення практики використання податкового інструментарію для стимулювання економічного зростання у комплексі з розв'язанням цих проблем в першу чергу на законодавчому та політичному рівнях.

Як відомо, гармонізація податкових систем країн ЄС передбачає: 1) уніфікацію ставок ПДВ та акцизів, нарахувань на фонд оплати праці, ставок податку на доходи фізичних і юридичних осіб; 2) єдині правила оподаткування інвестиційного доходу; 3) узгоджене адміністрування податкової системи. Гармонізація податкових систем залишається складною і політично дискусійною проблемою, оскільки значні відмінності зберігаються не тільки щодо ставок оподаткування доходу чи соціального страхування, інфляційної індексації податкових зобов'язань, а стосуються набагато більш широкого переліку питань: бази оподаткування (індивідуальний платник чи сім'я, відрахування, податкові кредити), трактування інвестиційного доходу (оподаткування банківських відсотків, дивідендів, доходу від вторинних цінних паперів), способів оподаткування індивідуальних підприємців, тощо.

Тому вітчизняна політика активного державного втручання в економічні процеси має бути ґрунтовно продуманою як у руслі європейських вимог щодо гармонізації економічних відносин так і поєднувати фіскальні заходи із заохоченням підприємницької діяльності та передбачати запровадження змін переважно еволюційного характеру, мотивованих викликами зовнішніх та внутрішньодержавних чинників.

В реформуванні податкової політики, перш за все, варто визначитися з оптимальним для економіки України рівнем перерозподілу ВВП. При цьому доцільно керуватися як розрахованим на основі доктрини соціально-економічного розвитку рівнем суспільно необхідних видатків держави, так і можливостями ефективного функціонування підприємницького сектору за певної величини податкового навантаження. У зв'язку з тим, що висновки про необхідність встановлення широких меж втручання держави у регулювання розвитку вітчизняної економіки заперечують будь-які спроби суттєво зменшити наявне в Україні (менше, ніж середньо-європейське) співвідношення податків і податкових платежів до ВВП єдино правильним можна вважати формування засад податкової політики, виходячи з максимально можливого використання одночасно фіскального і регульовального потенціалів оподаткування [1].

Ще однією проблемою для України є абсолютно нетипова для розвинутих, і не тільки, європейських ринкових економік масштабність неоподатковуваних фінансово-господарських операцій суб'єктів (тіньовий сектор в Україні становить за різними підрахунками близько 47-54% ВВП, в той час як найбільшу тінізацію економічних відносин серед розвинутих європейських країн фіксували в Іспанії, Італії та Греції на рівні 16, 20, 27 % ВВП відповідно [2]) Це зумовлює визначення одного з основних заходів організаційно-правового характеру – боротьбу з податковими правопорушеннями та усунення поля для можливості різнорідного трактування норм оподаткування. При цьому суто силові методи, за допомогою заходів для підвищення якості роботи контролюючих органів у комплексі з проведенням антикорупційних заходів та нормативних змін, мають поєднуватися з використанням важелів економічного впливу. Досягти значних успіхів у скороченні меж тіньового сектору можливо лише після

створення максимально доцільних сприятливих умов господарювання в межах реальної економіки. Крім того, прискорити вирішення проблеми ухилення від оподаткування можна за допомогою спрощення та систематизації податкового законодавства, максимальної автоматизації процесів адміністрування податків і податкових платежів, а також заходів у рамках виховання податкової культури та фіскальної свідомості.

Зміни в структурі оподаткування мають відбуватися на засадах збереження основних, законодавчо встановлених в Україні та добре зарекомендованих як дієвий засіб регулювання перерозподільних відносин країн ЄС, податків і податкових платежів. Причому специфіка вітчизняних умов господарювання зумовлює необхідність також за прикладом країн Євросоюзу, трансформування податкової сфери з акцентуванням уваги на непрямому оподаткуванні.

Потребує кардинального вирішення проблема функціонування ПДВ та його бюджетного відшкодування. Пошук виходу може полягати у площині посилення контролю держави за експортними операціями, налагодження чіткої системи обліку та врахування підтверджуючого документообігу, можливо тимчасового (до усунення масових зловживань) запровадження схем на зразок ПДВ-рахунків або інших форм справляння податку безпосередньо за підсумками здійснених оподатковуваних операцій на основі переходу до касового методу визначення дати виникнення податкових зобов'язань і податкового кредиту, одночасно з врахуванням неприйнятності впливу таких заходів на замороження обігових коштів. Крім того, зростанню фіскальної ефективності ПДВ, як і інших податків та податкових платежів, сприятиме запровадження дієздатних механізмів, що забезпечують відповідальність податкоплатників за виконання своїх фінансових зобов'язань.

Налагодження ефективного функціонування потребує також система акцизних зборів, роль якої в умовах кризи фінансів неминуче полягає у збільшенні ставок та значення при формуванні бюджетів. Сьогодні, незважаючи на формування переліку підакцизних товарів на основі зразків світової практики, основні надходження акцизного збору забезпечуються за рахунок споживання алкогольної і тютюнової продукції. Майже відсутніми є надходження з класу споживачів товарів елітного попиту, а система оподаткування через акцизний механізм імпорту та виробництва нафтопродуктів функціонує неефективно через недосконалість нормативної бази щодо стандартів та сертифікації продукції. Також залишаються резерви зростання, що криються у подальшому підвищенні ставок акцизного збору на шкідливі для здоров'я алкогольні та тютюнові вироби, що не є товарами першого вжитку.

Виважених підходів вимагає трансформування прибуткового оподаткування підприємств. При цьому, не зовсім придатним для України можна вважати наслідування звичних для країн із розвинутою ринковою економікою тенденцій до оподаткування прибутку на основі поєднання низьких податкових ставок і поміркованої системи податкових пільг. В умовах економіки кризового стану першочергового значення набуває реалізація державної стратегії за кардинальними структурними зрушеннями як основи перебудови всієї системи податкових відносин [3].

Необхідно відзначити деякі акценти щодо митно-тарифної політики в Україні. Розвиток сьогодні має полягати у двох напрямках: економічно доцільного використання ввізного мита з метою захисту національного виробника та запровадження практики обмеження сировинно та низько-технологічного спрямованого експорту. Нагального вирішення потребує і проблема запровадження ефективного митного контролю.

Беззаперечно дієвим механізмом поштовху до розвитку економіки і еластичності зовнішнього товарообігу є поширення та розвиток малого та середнього бізнесу. Нерозривним в питанні зрушення проблеми є податкове стимулювання малого бізнесу. Різноманітні пільгові режими оподаткування цієї категорії суб'єктів господарювання є невід'ємною складовою сучасних податкових систем навіть у країнах із розвинутою ринковою економікою. В Україні також було запроваджено спрощені технології оподаткування малого бізнесу, проте їх функціонування нині пов'язують не стільки з позитивним вирішенням макроекономічних завдань, скільки з масовими зловживаннями і фіскальними втратами.

Важливою умовою вдосконалення механізму оподаткування та його трансформації є необхідність нормативного впорядкування та законодавчого закріплення. При цьому Україні потрібна кодифікація чітко узгоджених між собою процедур справляння податків і механізмів функціонування податкової системи загалом. Здійснити останню можна на основі прийняття окремих законодавчих актів.

Висновки. Наведені вище рекомендації формування ефективної податкової політики в Україні на засадах створення оптимальної податкової інфраструктури, забезпечення сталого економічного зростання в межах визначеної доктрини соціально-економічного розвитку, а також поступової гармонізації регламентування та регулювання оподаткування відповідно до стратегії євроінтеграції, звичайно, потребують подальших досліджень щодо пошуку конкретних форм, методів і технологій реалізації. Об'єктивною є необхідність проведення ґрунтовного аналізу можливих наслідків їх впровадження в розрізі всіх учасників податкових відносин із використанням економіко-математичного моделювання і комп'ютерної обробки інформації та, звичайно, врахуванням російського досвіду трансформацій оподаткування. Адже останній може стати як одним з аргументів на користь окремих прогресивних нововведень, так і застереженням від прийняття вже або ще не адекватних соціально-економічним та суспільно-політичним умовам України податкових рішень.

Список використаної літератури

1. Коліжук О. О. Світові інтеграційні процеси та їх вплив на державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності України / О. О. Коліжук // Економіка та держава. – 2008. – № 12. – С. 98–101.
2. Хафбауер та Шотт. Купуйте американське: погано для зайнятості, гірше для репутації. – Короткий політичний огляд. Інститут міжнародної економіки ім. Петерсона. – Вашингтон, США. – Лютий 2009 р.
3. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента від 11.06.1998 р., № 615/98 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 24. – Ст. 3.

УДК 336.221:338.43

АЛЬТЕРНАТИВНІ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ В ГАЛУЗІ АПК

Мараховська Т.М., к.е.н., доц.

Кравцова А. М., к.е.н., доц.

Вінницький національний аграрний університет

The article explores the problems of alternative assessment and suggestions for designing effective subsystems such taxation in agriculture

В статье исследованы проблемы альтернативного налогообложения и разработаны предложения по конструированию эффективной подсистемы налогообложения малого бизнеса в области АПК

Вступ. Із появою в Україні альтернативних фіскальних технологій для суб'єктів малого бізнесу перед ними цілком закономірно постала проблема вибору найбільш вигідного варіанту оподаткування. Вважаємо, що істотно полегшити її вирішення можуть науковці шляхом розробки ефективної моделі, котра б дозволяла з високим ступенем вірогідності відповісти на питання щодо доцільності (вигідності) переходу на спрощені схеми оподаткування як для конкретних платників, так і сектору малої приватної економіки в цілому. Причому, з точки зору макроекономічних